

carnivores animals in Kobelyaky district for the period of 2011 – 2015 have been analyzed and summarized. In the district with the aim of reducing the incidence of animal rabies conduct regular preventive parenteral vaccination of domestic dogs and cats and peroral vaccination of wild carnivores, mainly foxes red as the main source of the rabies virus. It was found that the number of red foxes settlement is done by shooting using hunting organizations. Regulatory control density dwelling fox red as the main source of rabies virus in the area carried out each year in the inventory twice a year.

For antirabies immunization used vaccine antirabies liquid inactivated for pet vaccinations RabiStar and vaccine for oral immunization of wild carnivores animals BrovaRabies V-RG (Ukrvetprompostach production, Brovary). One dose of vaccine BrovaRabies V-RG contains 2 ml of antigen V-RG (108TCID₅₀) and nutritional bait with food and attracting substances. Immunological effect of this drug is that because getting the vaccine on the surface of the mucous membranes of tonsils and oral immune response is in the form of production of protective virus neutralizing antibodies. The protective effect of the vaccine is observed only in non-infected animals. In applying the vaccine presence of colostral antibodies does not affect the formation of immunity. High quality and effectiveness of the vaccine proved Reference Laboratory OIE rabies.

It was found that during 2011-2015 conducted nine antirabies campaigns in Kobelyaky district. Campaigns conducted annually in the spring and fall. The vaccine distributed in the territory hunting areas by using aircraft with a rate of 15 doses per 1 km² and laid by hand, using protective clothing and gloves. The vaccine distributed in the territory of 1185.8 km². The land on which laid the vaccine was divided into 9 zones of control. Control of oral vaccination was carried out by counting the vaccine baits consumed by wild carnivores in fourth, eighth and fifteenth day.

Found that during the years 2011-2015 rabies campaigns minimal amount of consumption of wild carnivores animals charms of vaccines against rabies after 4 days after immunization was 30.0% decomposed doses, maximum - 91.3%. After 8 days after decomposition attractions of vaccines against rabies minimum number of wild carnivorous consumption accounted for 60.0% of doses, maximum - 63.1%. After 15 days after the distribution of vaccine baits minimum amount of consumption amounted to 92.8% of doses, maximum - 99.4%.

Key words: rabies, dangerous zoonosis, epizootic monitoring, antirabies campaigns, wild carnivores animals, red fox, oral vaccine, prophylaxis.

УДК 616.9:639.111.1

ПРОФІЛАКТИЧНІ ЗАХОДИ ПРИ НЕБЕЗПЕЧНИХ ІНФЕКЦІЯХ ДИКИХ ТВАРИН

Яковлев О.С. к.вет.н., доцент

Щербак Е.В. к.с.-г.н., доцент

Костюк І.О. к.с.-г.н., доцент, yakovlevzoovet@i.ua

Харківська державна зооветеринарна академія, м. Харків

Анотація. Для сучасного етапу світової епізоотичної ситуації характерним є вихід багатьох раніше локальних хвороб за межі епізоотичних вогнищ; за кордони окремих країн і навіть континентів. Заходи з ліквідації цих хвороб вимагають знищення всіх хворих, підозрілих у захворюванні та сприйнятливих тварин у неблагополучних пунктах та загрозованих зонах, введення заборони на забій, переміщення та реалізацію тварин, продуктів тваринного походження з цих територій, що призводять значні економічні збитки.

Країни-члени МЕБ для боротьби із заразними хворобами диких тварин з успіхом застосовують вакцинацію.

Ключові слова: Дикі тварини, інфекційні хвороби, профілактика.

На сьогодні інфекційні хвороби набули поширення в природі і становлять серйозну загрозу для всього живого на Землі, зокрема, для сільськогосподарських, домашніх тварин та для дикої фауни.

Найяскравішим прикладом є епізоотична ситуація у світі щодо африканської чуми свиней, яка набула поширення на території України та прилеглих країн, катаральної лихоманки (блутангу), Ку-лихоманки. Ці хвороби сторіччями циркулювали в Африці, не виходячи за межі континенту, але коли руйнуються природні вогнища циркуляції патогенних мікроорганізмів в природі, вони

поширюються практично по всій планеті, що, безумовно, несе загрозу для епізоотичної та епідеміологічної ситуації і в Україні. Заходи з ліквідації цих хвороб вимагають знищення всіх хворих, підозрілих у захворюванні та сприйнятливих тварин у неблагополучних пунктах та загрозованих зонах, введення заборони на забій, переміщення та реалізацію тварин, продуктів тваринного походження, а іноді і рослинного походження з цих територій, що призводять значні економічні збитки [1].

Для сучасного етапу світової епізоотичної ситуації характерним є вихід багатьох раніше локальних хвороб за межі епізоотичних вогнищ: за кордони окремих країн і навіть континентів. Окремі нозологічні одиниці декілька десятиків років (або навіть декілька років) тому вважалися екзотичними для України, а нині в Україні постійно реєструють спалахи хвороби Тешена, репродуктивно-респіраторного синдрому, парвовірозу та класичної чуми свиней, міксоматозу кролів тощо. Катаральна гарячка овець (блютанг), на яку хворіли тварини тільки африканського континенту, за короткий період перетворилася, у глобально поширену інфекцію.

Для більшості емерджентних хвороб характерним є значний рівень захворюваності і летальності. Вони спричиняють значні економічні збитки. Так, занесення збудника африканської чуми свиней у благополучні країни розглядається, як соціальна та економічна катастрофа.

Епізоотична ситуація в світі нестабільна. Це зумовлюється по-перше, збереженням у природі збудників інфекційних хвороб, їх постійною циркуляцією в певних регіонах та поширенням за межами неблагополучних країн; по-друге, еволюційними процесами, що відбуваються у відомих популяціях хвороботворних мікроорганізмів та сприйнятливих до інфекції тварин, взаємовідносинах між макро- та мікроорганізмами, а також появою нових збудників інфекційних хвороб [2].

Особливо небезпечна група пріонних інфекцій. Губчастоподібною енцефалопатією уражені практично всі країни ЄЕС, окрім Іспанії. Залишається швидко поширеним і маловивченим захворювання - скрепі овець [4].

Проблемі заразних хвороб диких тварин надає важливого значення Міжнародне епізоотичне бюро (МЕБ). Головне завдання цього органу - ідентифікація хвороб диких тварин, які реєструються в країнах - членах МЕБ, і виявлення тих, про які необхідно повідомляти цю організацію. 125 країн - членів МЕБ надіслали списки хвороб диких тварин, які реєструються в їхній країні або регіоні і створюють загрозу зараження свійських тварин та птиці: Аналіз надісланих відповідей показав, що загрозу для диких тварин становлять:

а) 9 захворювань із списку А відповідно до класифікації МЕБ - африканська чума коней, африканська чума свиней, ящур, класична чума свиней, чума дрібних жуйних, чума великої рогатої худоби, гарячка долини Ріфт, чума (грип) птиці, хвороба Ньюкасла;

б) 21 хвороба зі списку Б згідно з класифікацією МЕБ - сибірка, хвороба Ауескі, туберкульоз великої рогатої худоби і птиці, бруцельоз, гідроперикардит, ехінококоз, енцефаломієліт коней, лейшманіоз, злоякісна катаральна гарячка, сказ, лялечки м'ясної мухи, тейлеріоз, трихінельоз, трипаносомоз, чума качок (вірусний ентерит качок), пастерельоз птиці, пситакоз (орнітоз), міксоматоз, туляремія і вірусна геморагічна хвороба кролів [1, 2].

Завезених в країну диких тварин необхідно піддавати карантинуванню, під час якого досліджують серологічно на наявність антитіл до цілої низки інфекційних хвороб. У деяких випадках існує необхідність обробки диких тварин акарицидами, показане введення антигельмінтиків, антибіотиків і вакцин. Періоди профілактичного карантину повинні визначатись ризиком захворювання. Перед тим, як випустити дику тварину на волю, необхідно розробити план заходів боротьби з можливими і небажаними спалахами занесеної хвороби, передбачити постійний контроль за станом здоров'я місцевих видів диких і свійських тварин [3,7].

Оскільки деякі хвороби у диких тварин перебігають не так, як у свійських, боротьба з ними має свої особливості. Знання розповсюдженості хвороб диких тварин і особливостей їх прояву дозволяє правильно і ефективно проводити заходи профілактики і боротьби із заразними хворобами свійських тварин, захистити людей від інфекційних захворювань, які передаються від диких тварин.

Як постійний член МЕБ Україна відповідно до встановленого порядку, надає МЕБ звіти щодо епізоотичної ситуації в державі, а також використовує право отримувати офіційну інформацію про епізоотичну ситуацію в інших країнах-учасниках МЕБ, якою керується при вирішенні питань міжнародної торгівлі об'єктами, підконтрольними державній службі ветеринарної медицини. Крім того, при розробці ветеринарного законодавства України обов'язково враховуються міжнародні стандарти, встановлені Санітарним кодексом наземних тварин.

Все більше країн-членів МЕБ для боротьби із заразними хворобами диких тварин з успіхом застосовують вакцинацію. Найбільш показовими є програми оральної вакцинації проти сказу в Європі, Канаді, США і в Україні..

Протягом багатьох років, але більш обмежено, застосовують інактивовані вакцини проти сказу в зоопарках. Існують невеликі і середньомасштабні програми вакцинації диких тварин, наприклад, трав'яних при вільному випасанні в Африці - з використанням вакцин у вигляді спорових форм збудника сибірки (дистанційна ін'єкція). В зоопарках тварин вакцинують проти вірусної діареї великої рогатої худоби, ринопневмонії і енцефаломієліту коней, чуми м'ясоїдних, панлейкопенії і каліцивірусу котів, туберкульозу оленів із застосуванням вакцини БЦЖ.

Запропоновано ряд програм вакцинації диких тварин в умовах їх природного існування: наприклад, в Європі борсуків вакцинують БЦЖ проти туберкульозу, диких кабанів проти класичної чуми свиней; у США - диких свиней проти хвороби Ауескі і бруцельозу. Найбільш придатним методом введення вакцин диким тваринам вважають оральний. На більшій частині території Західної Європи відмічено значне зниження захворюваності на сказ в результаті регулярного проведення протягом 10-15 років оральної вакцинації із застосуванням різних типів живих вірусних вакцин (імунізація лисиць і меншою мірою єнотів).

Найбільше збитків мисливській фауні завдають спалахи гострих інфекцій: ящуру, сибірки, сказу, класичної чуми свиней, лістеріозу, чуми м'ясоїдних тощо. Досить часто дикі тварини є носіями збудників вище перерахованих захворювань (латентні форми інфекції, мікробіоносійство). З епізоотологічної точки зору такі тварини можуть бути джерелами збудника інфекції і їхніми ампліфікаторами. Проте, перебіг багатьох інфекційних захворювань у диких тварин має свої особливості, потребує додаткового вивчення. Так, експериментально і природно інфіковані вірусом класичної чуми дикі свині нерідко хворіють після тривалого інкубаційного періоду, причому клінічні ознаки у них малопомітні. Дикі кабани часто є носіями збудника хвороби Ауескі, хоча дещо змінених антигенно варіантів вірусу. Вовки і лисиці можуть бути носіями К-форм бруцел. Фактично всі дикі м'ясоїдні тварини є резервуарами вірусу сказу. За даними німецьких авторів, легеневиими гельмінтами (метастронгілоз) уражені від 98 до 100% кабанів.

Одним із основних завдань сучасної ветеринарної медицини є охорона території України від занесення з території інших держав або з карантинних зон збудників карантинних хвороб тварин. Категорія хвороб, які одержали назви конвенційних, або особливо небезпечних, відповідно до сучасного визначення ВОЗТ (МЄБ) означає "заразні (трансмисивні) хвороби, які мають здатність до небезпечного й швидкого поширення відносно до державних кордонів, супроводжуються серйозними наслідками в області суспільної економіки й охорони здоров'я, мають важливе значення в міжнародній торгівлі тваринами й продуктами тваринництва".

Екзотичні інфекції - це хвороби, які зовсім або протягом багатьох років не реєструвались на території країни (тропічні інфекції типу африканської чуми свиней, африканської чуми коней, деякі кровопаразитарні інфекції) [5, 9].

Ситуація, яка склалася в лісових масивах України, де розводяться дикі звірі, на яких дозволено любительське полювання не однозначна. Дикі звірі, як і домашні тварини, мають пряму тенденцію до захворювання

інфекційними та інвазійними хворобами, що негативно впливає на якість та безпечність

продукції, викликає пряму небезпеку лісового довкілля для тварин та людей.

Розкладання брикетів з антирабічною вакциною біля лігва тварин

Серед хвороб, що відмічаються в лісових масивах України у диких тварин - особливо небезпечна хвороба сказу. У зв'язку зі складною епізоотичною ситуацією в світі треба зупинитися на недопущенні захворювання диких свиней африканською чумою. Також треба нагадати про туберкульоз та сибірку диких тварин.

Користувачам мисливських угідь необхідно перед відкриттям полювання на

диких тварин потрібно провести епізоотичне обстеження мисливських угідь, оскільки циркуляція збудників інфекційних хвороб у природі занадто велика. Лише тоді головним інспектором району надається дозвіл на проведення полювання.

Полювання на диких тварин проводиться лише в лісових масивах, благополучних щодо інфекційних захворювань, особливо спільних для тварин і людей, так званих антропозоонозів. У

випадку нехтування ветеринарно-санітарними правилами щодо не визначення стійкого благополуччя, добуті трофеї, шкіра, м'ясо можуть призвести до поширення хвороб серед сільськогосподарських і домашніх тварин та людей. Мисливцю під час полювання дичини необхідно мати певні знання про перебіг інфекційних хвороб. Для цього служба ветеринарної медицини проводить навчання, як у регіонах, так і в обласних центрах

Коротко зупинимось на окремих хворобах, які реєструються в регіонах країни, на які можуть хворіти дикі, свійські тварини та людина. Сказ - це гостре вірусне захворювання всіх теплокровних тварин та людини. Дана хвороба характеризується у тварин надзвичайно високою агресивністю, нападами нервового збудження, розвитком паралічів. У диких тварин характерною особливістю сказу є відсутність страху перед людьми. Здоровим тваринам та людині вірус передається через укуси хворих звірів, слина яких містить велику кількість збудника хвороби. У хворої

тварини уражується центральна нервова система, порушується координація рухів, настає параліч голосового апарату та функції ковтання. З розвитком хвороби спостерігається сильна слинотеча, виражуватість очей та сильно виражена агресія. Хвороба стовідсотково закінчується загибеллю.

Розкидання вакцин з літака

Лисиці, вовки, здичавілі собаки часто забігають у населені пункти, де їх знищують люди.

Сибірка - гостра заразна хвороба сільськогосподарських та багатьох видів диких тварин і людини. Збудник сибірки у навколишньому середовищі перетворюється на спору і здатний зберігатися в ґрунті понад 100 років. Тому в диких траводільних (лосі, косулі, олені, зайці) можливе зараження під час поїдання корму в місцях загибелі, захоронення тварин, хворих на сибірку. Людина заражується при контакті з хворою твариною або коли споживає м'ясо хворих тварин. Клінічних ознак у диких тварин виявити неможливо, але внаслідок високої температури відмічається велика спрага. У диких кабанів проноси з домішками крові, пригнічення.

Туберкульоз - хронічне захворювання, яке вражає домашніх, диких тварин і птицю. Сприятливими до хвороби є лосі, дикі кабани, фазани та голуби. Можливе зараження диких тварин в лісі, на пасовищах під час поїдання кормів, забруднених бактеріями туберкульозу. Джерелом зараження є трупи диких свиней, фазанів, голубів, які загинули від туберкульозу.

Збудник захворювання локалізується у вигляді горбиків (туберкулів) в легенях, печінці, нирках, селезінці, а в диких кабанів - у скелетній мускулатурі. Основними ознаками хвороби є виснаження диких тварин, в підшкірній клітковині відсутній жир.

Африканська чума диких кабанів - висококонтагіозна вірусна хвороба диких і свійських свиней усіх вікових груп. Вірус даної хвороби стійкий до факторів довкілля: заморожування, висушування, гниття.

На даний час африканську чуму виявлено в Україні, Російській Федерації, Білорусії, Польщі, Литві, Латвії. Оскільки мова йде про дикі фауну, треба зупинитися на профілактиці цієї хвороби. Природним резервуаром вірусу є дикі свині та кліщі. Встановлено, що вірус у кліщах може знаходитися до шести років.

Велика міграція диких свиней є прямим розповсюдженням африканської чуми. Тому ветеринарними спеціалістами спільно зі спеціалістами мисливського господарства слід проводити моніторинги лісомисливських господарств, місць проживання диких свиней, їх годівлю, догляд, ареал міграції, виявляти відсталих у рості, факти загибелі, а також, виявивши підозрілих диких кабанів, проводити їх

Дезинфекція годівниць для диких звірів

ветеринарно-лабораторне обстеження. Особливо вжити дієвих заходів на прикордонних територіях, спрямованих на зменшення міграції диких кабанів з Республіки Білорусь [9]. Після відстрілу дикого кабана кров, біологічний матеріал обов'язково повинні бути досліджені у ветеринарній лабораторії.

Якщо на розтині тварини помітно картину, не характерну для фізіологічної норми (підозріла), негайно про це повідомити службу ветеринарної медицини в районі. Особливу

увагу треба звернути на стан утримання диких свиней в заповідниках. У зв'язку з прогресуванням африканської чуми, необхідно обмежити доступ туди людей, обладнати дезбар'єри, проводити переодягання та знезараження одягу обслуговуючого персоналу.

Складна епізоотична ситуація щодо розповсюдження інфекційних хвороб у природному середовищі зобов'язує лісомисливську та ветеринарну службу чітко дотримуватися вимог державного законодавства. Кожна відстріляна дичина повинна пройти лабораторне дослідження для визначення перерахованих хвороб. Тому службі ветеринарної медицини, користувачам мисливських угідь, егерям слід приділяти цьому велику увагу.

Висновки

Щоб не допустити поширення заразних хвороб серед домашніх і диких тварин, слід чітко виконувати наступні правила:

- не згодовувати собакам на полюванні внутрішні органи та м'ясо дичини;
- не розкидати на території тушки відстріляних тварин та їхні рештки;
- розробляти відстріляну дичину тільки у встановлених місцях та з подальшим поглибленим проведенням лабораторних досліджень;
- знезаражувати місця утримання мисливських собак;
- проводити стовідсоткову вакцинацію мисливських собак проти сказу; проводити плановий відстріл лисиць, здичавілих собак, які є прямим резервуаром інфекційних хвороб, спільних для тварин та людей.

Література

1. Апатенко В.М. Особо опасные вирусные инфекции сельскохозяйственных животных / В.М. Апатенко. - Киев: Урожай, 1991. - С 96.
2. Бакулов, И. А. Роль и задачи эпизоотологии / И. А. Бакулов. – Тез. докл. 111 Всес.конф. по эпизоотологии, 24-26 сент. 1993. – Новосибирск, 1991. – С. 5-61.
3. Горегляд Х.С. Болезни диких животных / Х.С. Горегляд. – Минск: Наука и техника, 1971. – 304 с.
4. Завалишин, И.А. Прионы и прионные болезни / И. А. Завалишин, И. Е. Шитикова, Т. Д. Жученко // Вестник ветеринарии. – 2001.– Т. 18. – №1. – С. 64-73
5. Колбасов Д.В. Вопросы биологии вируса африканской чумы свиней в клещах /Д.В.Колбасов, А.Д. Середа // Ветеринария. – 2013. – № 1.– С. 19–23.
6. Литвинов В.Ф. Паразитоценозы диких животных./ В.Ф.Литвинов. - Минск, 2007.
7. Романов В.С., Козло П.Г., Падайга В.И. Охотоведение./В.С.Романов В.С., П.Г.Козло, В.И.Падайга. - Минск, 2005.
8. Микуляк М.Я. Сказ: загальна характеристика, профілактика та методи боротьби /М.Я. Микуляк, З.В. Якобчук // Ветеринарна медицина України. – 2014. – № 2. – С. 30–31.
9. Прискока В.А. Учасники епізоотичного процесу при африканській чумі свиней і наслідки їх взаємодії / В.А. Прискока, О.М. Неволько, В.С. Свідерський та ін. //Ветеринарна медицина України. – 2014. – № 2. – С. 14–19.
10. Тузова Р.В. Туберкулёз сельскохозяйственных животных и птицы / Р.В. Тузова. – Минск: Ураджай, 1983. – 263 с.

ПРОФИЛАКТИЧЕСКИЕ МЕРОПРИЯТИЯ ПРИ ОПАСНЫХ ИНФЕКЦИЯХ ДИКИХ ЖИВОТНЫХ

Яковлев А.С. к.вет.н., доцент, Щербак Е.В. к.с.-х.н., доцент, Костюк И.А. к.с.-х.н., доцент
yakovlevzoovet@i.ua

Харьковская государственная зооветеринарная академия

Аннотация. Для современного этапа мировой эпизоотической ситуации характерным есть выход многих ранее локальных болезней за границы эпизоотических очагов: за границы отдельных стран и даже континентов. Меры по ликвидации этих болезней требуют уничтожения всех больных, подозрительных в заболевании и восприимчивых животных в неблагополучных пунктах и угрожаемых зонах, введение запрета на убой, перемещение и реализацию животных, продуктов животного происхождения из этих территорий, которые составляют значительный ущерб. Страны – члены МЭБ для борьбы с заразными болезнями диких животных успешно применяют вакцинацию.

Ключевые слова: Дикие животные, инфекционные болезни, профилактика.

PROPHYLACTIC MEASURES AT DANGEROUS INFECTIONS OF WILD ANIMALS
Yakovlev A. S. candidate of veterinary science, associate professor, yakovlevzoovet@i.ua
Shcherbak O. V., candidate of agricultural science, associate professor
Kostyuk I. A., candidate of agricultural science, associate professor

Summary. For the current stage of the global epidemic situation it is typical because many local diseases spread beyond the boundaries of epizootic foci: beyond the borders of individual countries and even continents. Infectious diseases are widely spread in nature and they threaten to all living being on the Earth. The measures to control these diseases require the destruction of all sick animals that are suspected in the disease and the susceptible animals in the unfavourable locations and endangered areas, the introduction of a ban on slaughter, movement and sale of animals, products of animal origin from these territories which bring considerable damage. Most emergent diseases are characterized by high level of morbidity and mortality. Thus, the entry of the causative agent of African swine fever in the wealthy countries is considered as a social and economic disaster.

A group of prion infections is particularly dangerous. Spongiform encephalopathy affected almost all European countries except Spain. Such disease as Scrapie of sheep remains poorly studied. There are some peculiarities to control some diseases in wild animals because the course of these diseases in wild animals is different from the course of these diseases in pets.

Vaccination has been successfully used by the member countries of the OIE to control infectious diseases of wild animals. Most revealing are the program of oral vaccination against rabies in Europe, Canada, USA and Ukraine. A number of vaccination programmes of wild animals in their natural existence has been proposed. The oral method of vaccine administration is thought to be the most appropriate method of wild animal vaccination.

One of the main tasks of modern veterinary medicine is to protect the territory of Ukraine from carrying of causative agents of quarantine diseases of animals from other countries or quarantine zones

Hunting wild animals is carried out only in the forests free from infectious diseases, especially those that are common for the animals and people, the so-called anthroozoonoses.

Key words: wild animals, infectious diseases, prevention.